

Az iskola Topekában

(részlet)

Egy barátoddal ebédelsz, akit egy ideje nem láttál, és azzal kezdi a beszélgetést, hogy a mosolyában új keletű keserőséggel megjegyzi, „Húha, el se hiszem, hogy szorítottál rám időt”. Többször is megkérdezed, mi van vele, de ő folyton rólad meg a könyvturnés kalandjairól akar beszélni, állítja, hogy az ő élete hétköznapi, semmi érdekes. Öt percet késel egy értekezletről, mert a kávé a blúzodra öntötte, a mosdóban hiába törölgetted magad papírtörölővel, és azt mormolják, „Meglep, hogy egyáltalán idefáradt”. Egy kolléga megjegyzi, hogy nagy támogatást kapott, és gratulálsz, de megint a kissé savanyú mosolyt kapod: „Tudom, hogy neked ez semminek hangzik”. Tiltakozol, de ez inkább csak ront a dolgon. Egy esetmegbeszélésen a konzultáns egy páciensről beszél, aki nem hajlandó megfontolni az intenzív terápiát, és a vezető pszichológus általános nevetést kiváltva szellemeskedik: „Jane könyvét csak el tudja olvasni; az biztos meggyógyítja, és sok időt meg erőfeszítést megspórol”. Egy szülői értekezlet miatt át kell tenned a fogorvosnál megbeszélte időpontot; a recepció elkeseredetten sóhajt: „Azért vagyunk, hogy önt szolgáljuk, dr. Gordon”. A szülőin tisztelettel felteszel egy kérdést a tantervről. „Talán nem vagyunk flancosak vagy híresek, de tudjuk, hogyan tanítsuk a diákjainknak a nyelvet.”

Még apád is, aki általában úgy támogatott és olyan büszke volt: ha elfelejtek elmosogatni, most már nyilván azért történt, mert alantásnak tartom a házimunkát – nem számít, hogy világeletemben rendetlen voltam; ha türelmetlen voltam valami miatt, azért, mert megváltoztam attól, hogy mindenki azt hajtogatja, milyen nagyszerű vagyok – pedig azt is mondták rám, hogy férfigyűlölő vagy intellektuális áruló. Belefáradt, hogy azt kérdezzék tőle, milyen „Mr. Jane Gordon”-nak lenni, vagy dicsérik, amiért ő „az anya”. Az emberek azt szokták mondani: valakit „megváltoztatott a siker”, vagy amiatt dicsérik, hogy ez éppenséggel elmaradt, de ezzel a megfogalmazással az a baj, hogy a hírnév vagy hírhedség mindent megvál-

¹ *Az iskola Topekában* különös családdregény, amely nemcsak nemzedékváltásról, de éraváltásról is szól a kilencvenes évek végi Amerikában. A főszereplő Adam Gordon végzős a gimnáziumban, viktörök sztárja, aki szinte fegyverrel fejlesztette a nyilvános beszédet. Topeka tipikus középnyugati amerikai kisváros, egyetlen nevezetessége az Alapítvány nevű világhíres pszichiátriai intézet. Itt dolgoznak Adam szülei: Jane, aki híres feminista író, és Jonathan, aki terapeutaként különösen jó abban, hogy szóra bírjon nehéz eseteket.

A regény mikrokozmosza a hányattatott családi élet: Jane harca, ahogy igyekszik bátorítani a nőket, közben súlyos gyermekkori traumát próbál feldolgozni magában; Jonathan hűtlensége; gyereknevelés egy mérgezően férfias kultúrában. A makrokozmosz pedig a jelent megelőlegező közelmúlt: a közbeszéd szétesése, az új jobboldal trolljainak és zsarnokainak felbukkanása, valamint a minden kortól független identitásválság. A regény a 21. Század Kiadó gondozásában 2020 őszén jelenik meg. (A ford.)

tozgat az illető *körül*, minden kapcsolatot, amibe bele van ágyazva, akármit is csinál a szóban forgó illető. Persze az ember jobban vagy rosszabbul is tud navigálni az új valóságában. És hála istennek az én hírnevem, már ami volt, még azelőtt csúcsozott ki, hogy létezett internet, úgyhogy nem kell gugliznom magam vagy tweeteket és kommentezőket olvasni – ahol nyüzsgönek a Férfiak.

De amíg a családjaink ki nem ruccantak New Yorkba – te hatodikba vagy hetedikbe jártál –, a Simával való kapcsolatomban, legalábbis számomra, alapjában változatlanok tűntek. A könyvet neki ajánlottam. Láthatóan őszintén örült a sikeremnek, és eleinte ő védett legönzetlenebbül az elkerülhetetlen vád ellen, hogy kompromittáltam az elméleti szigort a közönségsiker kedvéért. Sima mindenkinél jobban értette, miért köteleztem el magam a közérthető stílus mellett; az első és legfontosabb, hogy hittem, sok embernek tudok segíteni, ha a lehető legvilágosabban leírom a háromszögeket vagy a testvéri dinamikát, és hogy terapeuta-ként ezeknek a fogalmaknak a gyakorlati tanácsba foglalása az erősségem. Sima azzal is tisztában volt, hogy allergiás vagyok mindenre, ami miszticizmusba hajlik, arra, hogy a szakzsargon – elsősorban, bár nem kizárólag, a pszichoanalitikus szakzsargon – felhasználásával a nőket hisztérikáknak állítsák be; ennek ahhoz volt köze, amit apám művelt, a bántalmazással járó sok titokzatoskodáshoz és manipuláláshoz. Na most, az akadémikusok és elméleti szakemberek kemény magja simán legyintett rám; ha a könyvedet a New York Timesban dicsérik, akkor csak kereskedelmi célra átsomagolt ideológiával házalsz; nem kell téged komolyan venni. Természetesen igazi érvek is szólnak amellett, hogy mit lehet nyerni vagy veszíteni az egyik vagy másik diskurzussal, az értelmiségellenesség lehet ugyanolyan rossz, mint a sznobizmus, de érdekes volt, hogy amikor az Alapítvány egyik öregfiúja vagy annak egy szövetségese szerepelt a Timesban, akkor azért, mert a munkája transzcendens volt, de amikor egy magamfajta péniszirigy amazon került a figyelem középpontjába, akkor nyilvánvalóan csak azért, mert mindent kvázi a pszichológiai csajirodalom szintjére redukáltam.

Simával abbahagytuk a „konzultációkat” – vagyis már nem találkoztunk kitűzött időpontokban, hogy az apámról beszéljünk, amiért egyébként makacsul fizettem neki, hogy világos legyen, mi szakmai és mi személyes; most visszanezve fájdalmasan világos a zavarunk akkori mélysége. Abbahagytuk, de nem tudtunk kilépni a szerepekből: én voltam a páciens, ő az orvos. Nem tudtunk csak úgy visszaváltani – én lettem az, aki beszél, ő az, aki meghallgat, finoman ösztökél, tanáccsal lát el. Ez Topeka dióhéjban: a könyv fogadtatásának bonyolult élményéről beszéltem Simának, hogy mit tesz a kapcsolataimmal, beleértve apádat; Sima a karrieremhez fűződő viszonyáról (és a karrieremhez fűződő viszonyomhoz fűződő viszonyáról) beszélt Klaus kanapéján; Klaus valószínűleg továbbadott ebből valamit apádnak – még ha kódolva is, talán nem szándékosan – a közös sétáikon (vagy, mivel Klaus egyre kevésbé mozgott, a nappalijában, ahol pipázott); és folytathatnám. Ez volt a háttér, amikor Sima és apád kapcsolata elszabadult, de erről őt kérdezd...

– Ha részletekre vagyok kíváncsi.

Ha részletekre vagy kíváncsi. Csodálkozva hallom, hogy emlékszel a New York-i útra. Visszanezve rettenetes ötlet volt. A Kilencvenkettedik utcai Y-ban kellett szerepelnem, nyilvános beszélgetés a munkámról, és megkérdezték, ki legyen

a moderátor. Az jutott eszembe, hogy megkérem Simát, és összekötjük egy családi kiruccanással – a kiadóm fizeti az ő jegyét is –, egyrészt így fejezem ki az iránta való tiszteletemet, másrészt jó móka lesz. Kapásból igent mondott, amikor felvettem, bár szerintem szinte azonnal másodhegedűsnek érezte magát. A plakáton nem szerepelt a neve („Beszélgetés Jane Gordonnal”; Phelpsék szereztek egy plakátot, átírták és körbefaxolták: „Kétlaki Gordon védelmezi a buzikat”), aztán amikor kikötöttem, hogy szerepeljen rajta, rosszul írták a nevét; a kiadóm nekünk egy flancos hotelben foglalt szobát, de Sima nem akart érte fizetni, kevésbé drága helyet szeretett volna, és megsértődött, amikor felajánlottam, hogy kifizetem a különbséget. Akkor azt mondtam, menjünk mind egy olcsóbb hotelbe, hogy együtt lehessünk, de ezt nevetséges ötletnek találta, erősködött, hogy hagyjuk. És mindez még azelőtt, hogy elindultunk volna Kansas Cityből.

A Y az időjárás ellenére zsúfolásig telt; január volt, aznap este eső és havas eső váltakozott. Mindig ideges vagyok, ha közönség előtt kell beszélnem (biztos bekaptam egy lorazepamot), de meglepődtem, hogy Sima is az; fel-alá járkált a váróban, a hamutartó helyett véletlenül az egyik kis tálba hamuzott, amiben sós mandulát tettek ki, megkérdezte tőlem, hogy néz ki, amit sosem szokott, újra meg újra át akarta venni a kérdéseket, pedig bőven volt témánk. (Ti, fiúk apáddal és Erickel voltatok; nem emlékszem, hová mentetek, valami turistás helyre, talán a Hard Rock Caféba enni.) Miután bemutattak bennünket, és leültünk a színpadon – két szék félig egymás felé fordítva, egy kis asztal, rajta üvegkancsóban víz, állványon mikrofonok –, Sima felém fordult, hogy feltegye az első kérdést, és éppen mielőtt megszólalt, láttam, hogy az arca megváltozik. Hidegséget, távolságtartást láttam a mosolyában, keserűség üledékét. Finom változás volt, de éppen a finomsága miatt hangsúlyos – egy arc, amit közélről ismersz, nagyon zavaróan megváltozik, amikor csak kicsit változik; emlékezz, mennyire kiakadtál, amikor apád először és utoljára leborotválva a bajuszát – talán túl kicsi voltál, hogy emlékezz; egy film miatt csinálta.

És Sima első kérdése rögtön a szüleimre vonatkozott; ezt a témát még lehetőségként sem vetettük fel. A szüleimre vonatkozott, de én úgy hallottam, mintha apámról szólna: „Mi, pszichoanalitikusok természetesen megszállottan foglalkozunk a szülőkkel – kezdte Sima, nyilván eleve így is akarta kezdeni –, gondoltam, kezdjük azzal, hogy a szüleidről kérdezek”, a korai tapasztalataimról, hogyan befolyásolták azt a döntésemet, hogy terapeuta leszek, a munkámat. Kívülről teljesen észszerű kérdésnek tűnt, de én hátbatámadásnak éltem meg. Cukkolni akar, hogy beszéljek a molesztálásról? Meséljem el, hogyan ástuk elő az emléket mi ketten? Vagy csak paranoiás vagyok? Úgy éreztem, Sima – vagy a hasonmása – fenyeget, arra emlékeztet, hogy a „rajongóimmal” ellentétben ő tudja rólam az igazat. „Nem hinnének neked, talán még én se hiszek neked”, ezt olvastam le az arcáról, akármilyen őrülségnek hangzik – amivel azt akarom mondani, hogy futólag bántalmazó szülőnek láttam Simát, aki kétségbe vonja a gyerek valóságát. Egyszerre voltam a színpadon és újra Brooklynban az ötvenes években; rövid ideig még a vonaton is.

De aztán hallottam a saját hangomat, ahogy felelek a kérdésére, teljesen természetesen beszélek, arról mesélek, milyen volt a családunk dinamikája gyerekkoromban, elsütök pár viccet; a közönség – szinte kizárólag nők – nevetett, bátorítón nevetett. Visszaereszkedtem a testembe. A pánik és a szédülés elmúlt, a

beszélgetés egész jól lezajlott; emlékszem, úgy éreztem, a közönség kérdéseinél kifejezetten remekeltem.

Aztán könyveket dedikáltam egy hosszú asztalnál az aulában, mialatt Sima végig ott ült feszengve mellettem, pedig neki nem volt mit dedikálni, majd kiléptünk a hidegbe, és kerestünk egy kajaldát: görög hely volt, félhomályos. Amint leültetek, és megrendeltük a bort, köszönetet mondtam neki, hogy megcsinálta velem a beszélgetést, hogy olyan jól ment. „Az első kérdésed meglepett – mondtam egy-két perc múlva –, szóba se került, hogy ezzel kezdjük.” És akkor esett le nekem, hogy az arca nem is változott vissza normálisra – az új arccal jött le a színpadról, a nyilvános arcát hozta a magánbeszélgetésünkre. „Hogy érted?”, kérdezte. „Úgy értem – feleltem –, hogy nem számítottam a kérdésre, és megzavart, mivel te tudod az igazi választ, amit még nem vagyok kész megosztani a nyilvánossággal.” Nem szólt semmit. „Csak azt mondom – folytattam –, hogy meglepett és kíváncsi lennék, hogyan értetted.” „Nos – kezdte az új mosolyával, a rá jellemző melegség és szomorúság nélkül –, ha elemezni akarod, hogy a ma esti produkcióm mi módon okozott csalódást, hogyan sértett meg az, hogy iderepültem a családommal téged ünnepelni, akkor megtehetjük, de várjunk vele holnapig, jó? Nagyon fáradt vagyok.”

Az utazás többi részéről – még két napunk maradt – rémálomszerű emlékeim vannak. Apáddal jó előre eldöntöttük, hogy elviszünk téged Flatbushba, abba a házba, ahol felnőttem; amúgy nagyon közel van ahhoz, ahol most tanítasz; Sima és Eric akkor még azt mondták, velünk akarnak jönni; próbáltam felmenteni őket ez alól – nem akartam, hogy még több minden rólam szóljon –, de csak még jobban megbántottam Simát; gondolom, azt hitte, hogy meg akarok szabadulni tőlük. Eljöttek, de nem akartak ott lenni – csak álltunk a Keleti Kilencediken a J sugárút közelében, hideg szél csapott az arcunkba, néztük a homlokzatot, apád készített egy fotót, aztán elmentünk –, és persze egy örökkévalóságig tartott az oda-vissza út az Upper East Side-i hotelekbe. Aztán Jasonnel elkezdtetek veszekedni – talán érezték a felnőttek közti energiát –, és mindketten turistagyerekek paródiái lettek, vinnyogtatok a metrón, lökdöstétek egymást. Te egy baseballfelszerelés-boltba szerettél volna menni, Jason meg a World Trade Center tetejére; mindketten idegesítőek voltak. Nem volt nagy ügy, de hirtelen lebénultam: ha Jason pártját fogom, Sima lekezelő gesztusnak hinné; ha a te vágyaidat helyezem előtérbe, az a nárcizmusom bizonyítéka; ha azt mondom, váljunk szét és találkozzunk később, Sima úgy érzi, ejtem őt; úgyhogy néma és passzív lettem, ami valószínűleg durcázásként jött át.

Apád ötlete volt, hogy vigyázzunk Jasonre aznap este, hogy Sima és Eric elmeheessenek kettesben vacsorázni; az is az ő ötlete volt, hogy hála gyanánt mi fizessünk; közöltem vele, hogy nekem mindegy, mit csinálunk, de világossá tettem, hogy az ő döntése, nem az enyém. Eric és Sima vonakodva beleegyeztek, és ti, fiúk izgatottan vártatok, hogy szobaszervizt rendeljünk, és tévézhessetek. Én is megkönnyebbültem, kellett egy kis távollét Simától. Úgy volt, hogy a vacsora után – nem messze a hoteltől fognak enni – eljönnek Jasonért.

Újrakezdődött a veszekedésetek; talán a *Terminátort* akartad nézni, Jason meg a *Terminátor 2-t*, vagy hasonló, nem tudom már. Apádra hagytam a fegyelmezést, de ő mintha csak félig lett volna ott, nem foglalkozott velem, hogy agresszív vagyok. Én egyikőtöket se bírtalak elviselni, azt mondtam magamban, el se hi-

szem, hogy egy ilyen pattanásos, baseballsapkás, sportimádó topekai protokamasz anyja vagyok; isten segítsen át a következő hat éven. Rendeltünk nektek milliárd dolláros hamburgert, amivel pár percig elvoltagek. Aztán megint kezdtek rendetlenkedni, birkóztatok, de legalább már nevettek, jól éreztétek magatokat. Úgy döntöttem, zuhanyozom egy nagyot – a fürdőszoba pazar volt, szinte egy terem –, magatokra hagylak hármótokat.

Eleinte azt hittem, hogy a kiabálás a filmből jön, de aztán rájöttem, hogy valami baj van. Elzártam a vizet, felkaptam egy hotelköntöst, és arra nyitottam ajtót, hogy ti ketten verekedtek, de istenigazából ütitek egymást, apád pedig szét akar választani, de nem tud; Jasont meg téged egy pillanat alatt fiatalembernek láttalak, igazi erő feszült bennetek, igazi harag, igazi erőszak. Most dulakodtatok, próbáltatok a másikat a földre vinni, és véletlenül vagy szándékosan a könyököddel eltaláltad Jason felső ajkát. Felsikoltott, mire kicsit észhez tértél; apád elkapta és lefektette Jasont az ágyra, úgy kellett az ajkát lefejtetni a fogszabályzóról; ömlött a vér; mázli, hogy a fogszabályzó nem lyukasztotta át az ajkát. Behúzódtál az egyik sarokba, és valami férfias baromságot szajkóztál – „Figyelmeztettelek, faszfej, mondtam, hogy hagyj békén” –, de könnyes volt a szemed, újra gyerek lettél.

Másfél órával később Sima és Eric, mindketten spiccesen, a hotel halljába belépve engem láttak, rájuk vártam. „Minden rendben, de Jason meg Adam összekaptak, és Adam véletlenül megütötte Jason száját, össze kellett varrni. A kórházban vannak. Csak pár sarok.” Eric kérdésekkel sorozott, amikre próbáltam válaszolni, de Sima az aggodalom első hulláma után jéghideg lett. „Nem lett volna szabad rád bíznom a fiamat”, ezt olvastam le a maszkról, amivé az arca merevedett (vagy ezt vetítettem rá?). Ahogy gyalog elsiettünk a kórházig, újra meg újra bocsánatot kértem, egyre elkeseredettebben vártam valami emberi jelet Simától, de ő csak azt ismételte, mint egy idegennek, aki nekiütközött az utcán: „Semmi gond, nem érdekes, a fiúk már csak ilyenek.”

Te meg Jason – akinek az ajka úgy feldagadt, mint egy rajzfilmben – kibékültek, és már nem volt több gond, a kiruccanás hátralévő része eseménytelenül telt, bár én nyomorultul éreztem magam. Noha akkor nem hittem volna, ekkor kezdődött el a Simával való barátságom felbomlása, habár évekig próbáltam a lelkére beszélni, könyörögtem, hogy árulja el, mit tettem, sírtam a telefonban, vagy az ajtajában, vagy vacsoránál a Steak and Ale-ben, már amikor méltóztatott találkozni velem, hogy mondja meg, hogyan hozzam helyre, menjünk el együtt terapeutához, vagy kérjünk meg egy barátot, hogy moderáljon, próbálkoztam mindennel, ami eszembe jutott, hiába; „Jane, túl nagy feneket kerítesz ennek; csak eltávolodtunk kicsit, amióta téged annyira lefoglal a karriered”, stb.; ez az egyetlen igazi felnőtt barátság, amit elvesztettem. El sem tudom mondani, milyen fájdalmat okozott, okoz, részben azért, mert a traumához kapcsolódott, amivel ő segített szembenézni. Nem akarok egyenlőségjelet tenni aközé, amit apám tett és hogy Sima ejtett; csak azt akarom mondani, hogy nem tapasztalhattam volna meg az utóbbit, ha nem sújt az előbbi, tekintve kapcsolatunk természetét, az elmosódott határt terapeuta és barát között. Pár éve nem is beszéltünk már, amikor futólag kénytelenek voltunk újra kapcsolatba kerülni a Darren-eset miatt.

Az utazásból ezen kívül csak arra a délutánra emlékszem világosan, amikor Sima ragaszkodott hozzá, hogy majd ők vigyáznak rád meg Jasonre, hogy mi apáddal el-

mehecsünk valahová. „Kíváncsian várjuk, Jason hogyan áll bosszút – poénkodott apád –, akár találkozhatunk is a kórházban”, és mindenki nevetett, de kínosan. És amíg apáddal elvultunk, én egész idő alatt tényleg láttam magam előtt, hogy megint verekedtek, beütöd a fejed valaminek a sarkába, egy újabb agyrázkódás.

Apa viszont szinte mániákusan izgatott volt, hogy pár órát magunk lehetünk a városban. Úgy döntött, elmegyünk a Metbe, amihez nekem nem fűlött a fogam, talán mert gyerekkoromban annyit jártam oda, és most nem hiányzott még több gyerekkori emlék, de nem volt jobb ötletem – túl hideg volt sétálgatni. Meg akarta nézni pár kedvenc festményét – azt a Szent Johannát Bastien-Lepage-tól; azt a Ducciót, amit annyira szeretsz, amin a gyerek félrehúzza az anyja fátylát. Apáddal sokat voltunk a Metben, amikor az első feleségével élt, és visszatekintve azt gondolom, a fura energia azon a délutánon abból fakadt, hogy Simával egyre jobban összegabalyodtak – úgy értem, olyan helyre mentünk, ami fontos volt a mi kapcsolatunk történetében és az ő, nos, hűtlenségének történetében is. Szóval a Met nagy szerepet játszott kettőnk viszonyában. Volt egy különösen emlékezetes nap, amikor gombát ettünk vagy LSD-t vettünk be, aztán ténferegünk a múzeumban, és ő kibukott, de ez egy másik történet. Most, huszonnégy évvel később, ahogy karon fogva jártuk a galériákat, én is átéltem valamiféle személyiségvesztést, drogok nélkül is – az elsőprő érzést, hogy a vonatkoztatási rendszerek összeomlanak, hogy a múlt és a jelen egymásba dől. Gyerekek éreztem magam, aki azt akarja, hogy az anyja vagy Sima védje meg az apjától, és közben anyának, aki nem tudja megvédeni a gyermekét, akinél pedig fennáll a veszély, hogy átváltozhat Férfivá (nem tartottam meg az ígéreteimet, amiket akkor tettem, amikor eszméletlen voltál); egyszerre voltam ott nagyival, hogy a márvány megnyugtassa („Jane rendbe jön”), és apáddal, a későbbi múltban, ahogy segítettem tönkretenni a családját, és a jelenben is, mint híres kapcsolatguru, aki már nem tud mit kezdeni a saját kapcsolataival. A szemem sarkából folyton Lassiter-festményeket láttam, folyton a rózsaképet véltem látni, időntúli suttogásokat hallottam. Végül megtaláltuk a Ducciót – azt hiszem, az összes galériát átrendezték –, apádból ömlött a szó, én viszont hirtelen nem értettem már őt. Bár ez így nem pontos. Egy filmről beszélt, amit csinált vagy csinálni akart, és egy régi fényképről az anyjáról lóháton, és a szülei lovasszobraitól és a szemellenzős lovakról a Central Parkban, és a lovakról Muybridge *A mozgó ló* című fotósorozatában, és az álló meg mozgó képek viszonyáról, és hogy Tematikus Apperpciósi Tesztet csináltat az elveszett fiaival („Most mutatok egy képet, szeretném, ha kitalálnál hozzá egy történetet. Egy történetet, aminek van eleje, közepe és vége”), és a „holttér” kísérletekről, amiket egy neurológus barátja végzett; az összes téma összekeveredett és szétvált, mint a hullámok.

Az egyik teremőr közölte, hogy a galériák hamarosan zárnak. Asztalt foglaltunk egy belvárosi étteremben, egy kínosan elegáns olasz helyen, amit apád választott. A ruhatárnál eszembe jutott, hogy – annak idején, amikor apádnak a rossz tripje volt – úgy rohantunk ki a múzeumból, hogy még a télikabátunkat is otthagytuk; majdnem megfagyunk. Amikor odaadtam a nőnek a kis számozott bilétát, szinte azt vártam, hogy azokat a kabátokat hozza ki egyetemista korunkból. Felvesszük, és huszonnégy év semmivé lesz.